

פרשה מבוארת

ע"פ רבנו האברבנאל

שתי הלכות ביום

לע"נ הרב יעקב יצחק בן ר' אברהם דוד ז"ל ורעייתו מרת ברוריה בריינה בת ר' שלמה הכהן ע"ה

גליון 37

פרשת שמות

”וְלֹא־יִכָּלֵה עוֹד הַצִּיּוֹנוֹ וְתִקְחֵילוֹ תִּבְתּ גִּמְאָ וְתִחַמְרָה בַּחֲמֹר וּבְזָפֶת וְתִשָּׂם בָּהּ אֶת־הַיֶּלֶד וְתִשָּׂם בְּפוּף עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֹר” (שמות פרק ב ד)

שאלה: הרי כל גזירתו של פרעה היתה להשליך את ילדי ישראל אל היאור, ואם כן מדוע אמו של משה הניחה אותו בעצמה ביאור, והרי בדרך הטבע לא היתה לו תקוה להנצל שם.

תשובות: א. כיון שאם היה משה נשאר בבית הוריו, היתה בכך סכנה לא רק למשה עצמו אלא לכל בני הבית, שהיו נענשים על כך שעברו על מצוות המלך, ולכן העדיפה להוציאו מהבית באופן שלא יסתכנו כולם. ב. אם היה נשאר בבית היה מותו ודאי על ידי אנשי פרעה, ואילו בהיותו ביאור היתה תקוה שימצאוהו, ומתוך שלא יידעו אם הוא עברי או מצרי לא ימיתוהו, ולאחר זמן יתודע הנער אל עמו. ג. גם אם נגזרה עליו הגזירה למות, לכל הפחות לא יהיה הדבר לעיני הוריו, שיש בכך צער גדול יותר. ד. לפעמים יש גזירה על אדם מסוים, והיא מתבטלת על ידי שנעשה בו דבר דומה, ואף כאן אם נגזרה עליו הגזירה להיות מושלך אל היאור, אולי תבטל הגזירה על ידי שניחוחו באמת ביאור, אך באופן שיוכל להנצל. (שאלה א.)

”וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וְתִבְאָהוּ לְבַת־פְּרֹעֶה וַיְהִי־לָהּ לְבָן וְתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וְתֹאמַר כִּי מִן־הַמִּצְרִיִּים מְשִׁיתָהוּ” (שמות ב ט)

שאלה: אם אכן בתיה בת פרעה קראה את שמו 'משה', מנין היתה בקיאה בלשון הקודש לקרוא לו כן על שם 'מן המים משיתיהו' [ואין לומר שקראה את שמו בלשון המצריים על שם ההוצאה מהמים, והתורה תרגמה את שמו לפי לשון הקודש באותה משמעות, כי שמות פרטיים של בני אדם - גם אם נקראו על שם מאורע מסוים - אינם מתורגמים בשום לשון, אלא נשאר השם כפי שקראוהו מתחילה באותה לשון].

תשובה: באמת לא בתיה קראה את שמו משה, אלא אמו של משה, ולשון 'ותקרא' הוא המשך של האמור קודם לכן 'ותקח האשה הילד ותניקוהו, ויגדל הילד ותבאיהו לבת פרעה ויהי לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתיהו', ולשונות 'ותקח', 'ותביאהו' ו'ותקרא', כולם מתייחסים לאמו של משה, שהיא הביאה אותו לבת פרעה, והיא קראה את שמו משה.

”וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶּךָ אֶל פְּרֹעֶה וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וַיֹּאמֶר כִּי אֲהִיָּה עִמָּךָ וְזֶה לִּךָ הָאוֹת כִּי

אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה” (שמות ג יא-יב)

שאלות: א. מדוע נשמט משה רבינו מללכת בשליחות ה' לגאול את ישראל. ב. מהו כפל הלשון 'מי אנכי כי אלך לפרעה', וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, והרי לכאורה משמעות השאלה היא אחת. ג. משמעות הפסוק היא שהאות והסימן לכך שה' שלח את משה לגאול את ישראל הוא בכך שכאשר יצאו ממצרים יעבדו את ה' בהר סיני, והרי 'אות' צריך להיות מדבר שכבר אירע, שיהיה סימן על דבר העתיד להיות, ואיך כאן יהיה הדבר העתידי אות וסימן על ההווה.

תשובות: א. שאלת משה רבינו לה' היתה כיצד ילך לפני פרעה וידרוש ממנו להוציא את ישראל ממצרים, והרי פרעה יבז לו וירצה להורגו, ויסתכן בכך. ועוד, שישראל עתה עובדי עבודה זרה כמו המצריים, ובאיזו זכות יגאלו ממצרים. ועל כך השיב לו ה' 'זוה' לך האות, כלומר 'זוה' הוא הסנה הבוער באש ואיננו אוכל, והוא יהיה לך האות שכשם שאני מציל את הסנה שלא ייאכל מהאש הבוערת, כך אצילך מיד פרעה שלא יוכל להרע לך. ו'בהוציאך את העם' זו תשובה לשאלה השניה, כלומר, גלוי וידוע לפני שמיד לאחר יציאתם ממצרים יעבדו את האלהים על ההר הזה ויקבלו את התורה, ומחמת כן ראויים הם כבר עתה לגאולה.

ב. שאלת משה רבינו היתה כיון שפרעה מחפש אחריו להורגו, אם כן בודאי כשיבוא לפניו ירצה להורגו, ושאלתו השניה היתה מדוע יש צורך להוציאם אל ארץ אחרת המיושבת בגויים אחרים, והרי יכול ה' להטות את ליבו של פרעה לטוב על ישראל, ולהשאירם במצרים. ועל כך השיב לו ה' 'זוה' לך האות' - 'כי אנוכי שלחתיך', כלומר, מה שאתה הולך בשליחותי זה יהיה לך לאות שלא יוכל פרעה להרע לך, כי בהיותך שליחו של ה' הכל יכול, לא יוכל שום אדם להרע לך. ועל שאלתו השניה השיב לו שיש תועלת גדולה ביציאת ישראל ממצרים, כי הם עתידים לקבל את התורה בהר סיני, וארץ מצרים המלאה גילולים אינה ראויה לקבלת התורה וקיום המצוות.

ג. משה רבינו הבין מדברי ה' שהוא רק יוציא את בני ישראל ממצרים, אך לא יזכה להכניסם לארץ ישראל, ולכן נשמת משליחות זו בטענה שאינו ראוי לכך, כי פרעה יבזהו כשיראה זקן בן שמונים ומקלו בידו, ועוד, מדוע יטרח ויצטער בהוצאתם אם איש אחר יזכה להכניסם לארץ ישראל. ועל שאלתו השניה השיב לו ה' 'כי אהיה עמך', כלומר, הגמול האמיתי שלך לא יהיה הכנסתם לארץ ישראל, אלא שתזכה שאהיה עמך ללא שום אמצעי וחציצה, כפי שלא הייתי עם שום אדם, כי התעלה משה במעלת הנבואה אל הדרגה הגבוהה ביותר ששום אדם לא זכה לה, עד שנאמר עליו "וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדְעוּ ה' פְּנִים אֶל פְּנִים". ועל שאלתו הראשונה השיב לו ה' 'שאדרבה, בכך שיבוא לפני פרעה אדם זקן ויצליח להוציא את כל ישראל ממצרים, זה יהיה האות לכל באי עולם שה' הוא ששלחו, ורק מכוחו הצליח בדבר, ונמצא שעצם טענתו שאינו ראוי ללכת לפני פרעה, זו הסיבה לשולחו, כדי שלא ייחסו בני אדם את ניסי יציאת מצרים לשום אדם אלא לה' לבדו. (שאלות ט-י).

"וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עֲלֵינוּ נִלְכָּה נָא דְרַךְ שְׁלִשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַר וְנִזְבְּחָהּ לָהּ אֱלֹהֵינוּ פֶּן יִפְגְּעוּנוּ בְּדַבְּרֵי אוֹ בְּחַרְבֵי" (שמות ה ג)

שאלה: מדוע אמרו משה ואהרן לפרעה דבר שאינו נכון, שרצונם ללכת רק דרך שלשת ימים, ולא אמרו לו את האמת שרצונם להוציא את ישראל ממצרים לעולם, והרי כיון שמחמת המכות הוצרך פרעה לשלח את ישראל, הרי היה גם כן שולחם לצמיתות, ומדוע הוצרכו לכזב לו.

תשובה: רצה ה' להראות לכל את רוע מידותיו של פרעה, שאפילו אם יבקשו ממנו דבר קטן כל כך, שילכו רק דרך שלשת ימים לזבוח לשם ה', גם כן לא יתן להם את הדבר, ומתוך כך ראוי הוא לכל המכות והרעות שהובאו עליו, ולכן אמר להם לומר לו לשון שפרעה עשוי להבין ממנה שכוונתם לצאת רק לשלשה ימים. אמנם לפי האמת לא זכרו כלל, כיון שלא אמרו בשום פעם שיחזרו לאחר אותם שלשה ימים, אלא אמרו שילכו דרך שלשת ימים לזבוח לה', ואכן כך עשו, אלא שלאחר מכן לא חזרו אלא המשיכו בדרכם לארץ ישראל, וכיון שלא אמרו מעולם שיחזרו, נמצא שלא היה דבר כזב בפיהם כלל. (שאלה טז).

